

ברן-עמיאל

אור
תורה
סטון

OHR
TORAH
STONE

שטראוס-עמיאל

מכון או"ת להכשרת רבנים ומחנכים לקהילות ישראל

הכל הסקר

רעיונות ללי סקר חוויתי

כתב, ליקט וערך: הרב כנ"י אאירס

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים
(מסכת פסחים, פרק י, משנה ה)

בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה
משעבוד מצרים.

(רמב"ם, הלכות חמץ ומצה, פרק ז, הלכה ו)

מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים
בליל חמשה עשר בניסן שנאמר "זכור את היום הזה אשר יצאתם
ממצרים" כמו שנאמר "זכור את יום השבת." ומנין שבליל חמשה עשר?
תלמוד לומר "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה", בשעה שיש
מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים
חייבים לספר ביציאת מצרים. וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי
זה משובח.

מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר "והגדת לבנך", לפי דעתו
של בן אביו מלמדו. כיצד? אם היה קטן או טיפש אומר לו: 'בני, כולנו היינו
עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו
הקדוש ברוך הוא ויוציאנו לחירות. ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה
שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של
בן.

וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה
נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד ששייב להם ויאמר להם כך וכך אירע
וכך וכך היה. וכיצד משנה? מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים השולחן
מלפניהם קודם שיאכלו, וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו.

(רמב"ם, הלכות חמץ ומצה, פרק ז, הלכות א-ג)

"שלושים יום קודם הרגל דורשים בהלכות החג" (פסחים ו ע"א). אין סיבה
להסתפק רק בצד ההלכתי, ומאוד מומלץ לתת את הדעת גם לשאר
הדברים שיכולים להפוך את הערב הזה מערב ארוך שלעיתים גם מייגע
ומשעמם לערב שכל כולו חוויית יציאת מצרים - בימים ההם בזמן הזה.
סוד ההצלחה של ליל הסדר, הערב המכונן של עם ישראל, טמון בהכנה
שמסקיעים בו. הכנה זו קשורה לכל המרכיבים של הערב - זהות וכמות
האנשים המוזמנים, התפריט, התוכן (שאלות ותשובות, דיונים, הפעלות,
משחקים), העיצוב והתפאורה, ערנות המשתתפים ועוד.

החוברת הזאת מיועדת להיות לעזר לעורכי סדרים, לתת רעיונות וכיווני
מחשבה, ובעיקר לגרום לעורכים להיות מוכנים לקבלת האורחים, ויחד
איתם לצלוח את החוויה של ליל הסדר כהלכתו, להראות יחד שזה עתה
יצאנו ממצרים ושנזכה להמשיך ולומר לפנינו שירה חדשה, הללויה-ה.

הרב בנג'י מאירס
מנהל חינוכי

טל': 02.588.0910
דוא"ל: benjy@ots.org.il
אתר: www.otsamiel.org.il
חפשו אותנו בפייסבוק:
www.facebook.com/Straus.Amiel

בביטחה הביתה ברגל לאחר לילה ארוך, מלא כל טוב וגם לא מעט יין? האם יש מי שילווח הביתה את האדם שהגיע לבד, והאם יש צורך בכך (הדבר נכון במיוחד לנשים שמגיעות לבד ואולי לא מרגישות בנוח לצעוד הביתה לבד).

ד. לערב את הילדים בהכנות לליל הסדר

הילדים יכולים לעזור בהכנות לסדר, לא רק בניקיונות שקודם החג. אפשר לערב אותם גם בפריסת השולחן, הכנת כרטיסים עם שמות למקומות ישיבה, קישוט החדר כולו באווירה של יציאת מצרים וקריעת ים סוף וכמובן עם הכנת הצגות, משחקים, דברי תורה ועוד. גם לקראת ליל הסדר עצמו אפשר לחלק תפקידים כמו שר המשקים, נוטל ידיים, מחלק הגדות ועוד.

ה. צ'ופרים

בתחילת הערב, כחלק מההקדמה הכללית, מחלקים לכל משתתף שקית אישית קטנה. כל פעם שעורך הסדר ירצה בכך, הוא יחלק צ'ופר קטן למשתתף, אם על שאלת שאלה טובה, עניית תשובה ראוייה, שירת שיר, השתתפות פעילה ועוד ועוד. יש לחפש הזדמנויות לצ'פר את הנוכחים. הצ'ופר יכול להיות ממתק, פרי יבש, שובר לפרסים אחרים קטנים כמו עפרונות, מחקים וכד' שהם מוקצה ביום טוב, אך בהחזרת השוברים לאחר החג, יקבלו את הפרסים.

ו. תפאורה, הצגות ותחפושות

כמו בליל שבת, גם בליל הסדר חוזרים הביתה עם אורחים שמסתכלים האם הבית מוכן לחג, וכבר על ההתחלה מברכים על כך. גם כאן המבט הראשון, הרושם הראשוני, יכול לעשות את הערב. שולחן ערוך, תפאורה רלוונטית (מפות של מצרים וישראל עם סימון מסע היציאה, סרט אדום על שתי המזוזות והמשקוף, כרטיס עם שם המיסב על יד המקום המיועד לו, מפית עם תמונת פסח (ניתן לקנות בחנויות), פוסטרים שמספרים את סיפור יציאת מצרים ועוד ועוד) יוצרים את האווירה כבר עם תחילת הערב, ועוד לפני ששואלים את השאלה הראשונה.

ישנם מקומות רבים בליל הסדר שניתן להכניס הצגות, בין של ילדים, בין של מבוגרים, בין מוכנים מראש, בין מאולתרים. ככל שיוכנו יותר

א. המטרה

כמו בכל דבר חשוב, כדי להצליח עלינו להגדיר בבירור מהי המטרה שלנו כהורים בליל הסדר. מה היינו רוצים שהילדים יקבלו מאיתנו בערב הזה? חוויה יהודית מרגשת ומהנה, לימוד יסודות סיפור הפסח, תחושה שהם חלק חשוב מעם ישראל ועוד טבעת בשרשרת הדורות, חיזוק ה'ביחד' המשפחתי ושמירה על מסורות משפחתיות ייחודיות, כל התשובות נכונות? כדאי שכל אחד יערוך רשימת מטרות קצרה משל עצמו, המותאמת לבני הבית ולגילם. זה יעזור לנהל את הסדר בביטחון תוך שמירה על הפוקוס הנכון.

ב. ערב מעניין יותר מרעיב פחות

ככלל, ככל שליל הסדר יגרה יותר ויעניין יותר את המשתתפים, הם פחות יחשבו על הארוחה המאוחרת מהרגיל, וייקחו חלק יותר פעיל. לכן יש לחשוב מראש על איך לעשות זאת.

מומלץ שהילדים - וגם המבוגרים - יאכלו קודם הסדר, כדי שהרעב והציפייה לאוכל לא יסיחו את דעתם מחוויות הערב יותר מדי. בנוסף, מומלץ שכולם ישנו קצת בערב החג - כל אחד לפי צרכו - כדי שליל הסדר יעבור עם אנשים ערניים.

את הסכו"ם לאכילה ב"שולחן עורך" אפשר לעטוף במפיות ולהשאיר בצד, ולא להניח על השולחן כבר בתחילת הערב, דבר שיוצר ציפייה לאכילה בעתיד הנראה לעין.

ג. אורחים

יש לקחת בחשבון מי הם המוזמנים לסדר. בתוך כך יש לחשוב על התאמת האורחים אחד לשני (גילאים, מצב חיים, יכולת לשוחח ולדובב אחד את השני) כדי שכולם ירגישו בנוח כבר בתחילת הערב. הולכים לבלות הרבה זמן ביחד, וככל שההתאמה יותר טובה, כך הערב יזרום יותר טוב.

כדאי גם לשים לב לשעה המאוחרת של סיום הסדר, דבר שבדרך כלל מחייב את האורחים לפנות כל אחד לביתו. האם משפחה ברוכת ילדים תוכל להתמודד עם ילדים קטנים שנרדמו? האם זוג מבוגר יוכל לחזור

מראש, קיימת אפשרות יותר גדולה גם למצוא את התחפושות שיתאימו לתפקידים השונים.
כדאי גם לחשוב על מיקום הדברים שצריכים לסדר, אך לא צריכים אותם על השולחן בכל רגע, כגון מצות ובקבוקי יין, בקבוקי שתייה, נטלה ומגבות לנטילת ידיים. השולחן הוא מרכז העניינים הוויזואליים, ולכן כדאי למקד את תשומת לב האורחים בדברים הנחוצים באמת - הקערה, כוסות היין והמצות המגולות לאורך "מגיד".

ז. ישיבה והסבה

יש לחשוב על איך מתיישבים בסדר. האם כולם יהיו מסביב לשולחן אחד, או שאפשר להכין שולחן במיוחד לילדים עם קערה (אמיתי או צעצוע), משחקים וחידות בשבילם?
אפשר גם לחלק בין חלקי הערב. את החלקים שבהם יותר נוח להיות אצל שולחן (קידוש, שולחן עורך) אכן להיות בשולחן, אבל לחלק המרכזי של הערב אפשר להסב על הכורסאות וספות שבסלון, כשבאמצע החדר שמים שולחן שעליו הקערה והמצות, ושולחנות קטנים להנחת הכוסות וההגדות.
כדאי לסדר את הישיבה מראש, ולהושיב ילדים בין מבוגרים כדי שיוכלו לעזור להם עם ההגדה ושאר ענייני הסדר.

ח. סדר הסדר

בתחילת ליל הסדר, רצוי לומר מילות פתיחה שיסבירו בקצרה מה הולך לקרות לאורך הערב. יש לכלול את ברכת ברוכים הבאים לאורחים, ולאתגר אותם להיות פעילים לאורך כל הסדר.

ט. תודה לעוסקים במלאכה

ליל הסדר צריך לכלול בתוכו נתינת תודה לכל מי שעזר בהכנות לקראת החג, אם בנקיונות, אם בבישולים, אם בהגעה לחגוג יחד. כולם. כך מתחילים את הערב בנימה אופטימית, ומכאן יכולים רק ללכת מעלה מעלה.

י. הגדה אחת או הרבה

ישנם יתרונות וחסרונות בעניין מגוון ההגדות. היתרון המרכזי הוא שלפי ריבוי ההגדות, כך יתרבו הפירושים השונים עם ההיגים והתובנות השונים. דבר זה יכול להוסיף לדיונים שיתקיימו, וכך כל אחד ירגיש שיש לו משהו ייחודי להוסיף לסדר, אפילו אם החידוש אינו שלו אישית.

החסרון הגדול הוא שאין אחידות. חוסר האחידות יכול להקשות על מציאת המקום הנכון, במיוחד לאלו שאינם רגילים לליל הסדר או שמתקשים בקריאה. חסרון נוסף הוא שלעיתים ישנם הוראות שונות בעניין מה לעשות ומתי (מילוי הכוסות, הגבהת המצות והקערה, נוסחים שונים לברכות). ההמלצה היא שחלק מההקדמה יאמר עורך הסדר, בצורה יפה אך ברורה, שההגדה שלו קובעת.
למחנכים - רעיון טוב הוא להכין הגדת כיתה או הגדת בי"ס, כשלכל תלמיד יש חידוש הנכתב על שמו ושאותו יוכל לשתף עם שאר הנוכחים בליל הסדר.

יא. מנגינות

ישנם לא מעט שירים בהגדה, ולכל שיר יש מספר מנגינות. אפשר להזמין את האורחים לשיר את המנגינה הידועה להם, גם אם זה כרוך בחזרה על שיר שכבר שרו. כמובן שיש לקחת בחשבון את תוספת הזמן שזה יגרום, ואולי יש להשאיר את שירת המנגינות האחרות לזמן הסעודה. הכל לפי הרגשתכם.

יב. הרצה ועיון

כדאי להכין מראש על אלו חלקים ב"מגיד" מתמקדים בדיונים, סיפורים, הצגות וכו', ועל אלו חלקים עוברים במהרה או שמדלגים. יש לקחת בחשבון שחלקים מסויימים יש להשאיר בכל מקרה (מה נשתנה, עבדים היינו, מתחילה עובדי עבודה זרה, והיא שעמדה, קריאת ארבעת הפסוקים [ללא המדרשים], פסח מצה ומרור, הלל מצרים), וחלקים מסויימים אנשים מצפים שיהיו (ארבעת הבנים, דינו).

ג. להקדים את המאוחר

במיוחד בסדרים שבהם יש ילדים צעירים, אפשר להקדים את השירים היותר ידועים וכיפיים (דיינו, אחד מי יודע, חד גדיא) לשלב מוקדם יותר בסדר, כדי שאם הם ילכו לישון מוקדם, הם ירגישו שחוו משהו מעבר לדיבורים בלבד.

ד. שיעורי בית

אמנם עורך הסדר הוא המוביל העיקרי של ערב זה, אך זה לא אומר שהוא צריך לעשות את הכל, לתכנן את כל ההפעלות והמשחקים, לחשוב ולומר את כל דברי התורה ולהפעיל את הילדים, ובהחלט שלא לקרוא את כל ההגדה בעצמו. לכן יש להתארגן מראש ולבקש מכל המשתתפים להיות אחראיים על משהו מסויים בסדר, כל אחד ברמתו. אפשר לבקש ממשפחה עם ארבעה נפשות או ארבעה ילדים להכין משהו על ארבעת הבנים. אורח אחר יכין את רשימת דיינו האישי שלו. אורח עם קול ערב יהיה אחראי לשירה ועוד ועוד. מומלץ לחלק קטעים נבחרים ולא סתם לבקש שיכינו משהו, כי אז תמיד יש את האפשרות שכולם יכינו על עשר המכות ולא יהיה שום דבר אחר מעניין בכל ה"מגיד".

אין צורך להסתפק רק בהכנת תוספות לסדר, ואפשר גם לחלק מצרכים שונים להבאה: אורח אחד יביא יין, אורח אחר יביא חרוסת, אורח שלישי בצל ירוק (להכאות ב"דיינו") ועוד.

טו. קריאה של כולם

מומלץ שכל המשתתפים לפי רמתם ויכולתם ייקחו חלק פעיל בקריאת ההגדה. אם ישנם אנשים שקשה להם לקרוא ללא הכנה מראש, יש להודיע להם מראש אלו חלקים אתם מעוניינים שהם יקראו, וכך יוכלו להתכונן. אם יש אנשים בסדר שאינם דוברי עברית, אפשר לבקש מהם לקרוא בשפתם.

טז. עריכה vs ניהול

כחלק מההכנות, מומלץ לא לנסות ולעשות את הכל לבד. הדבר נאמר לא רק על עריכת והכנת תוכן לסדר, אלא גם על ניהול הצדדים הלוגיסטיים תוך כדי הסדר. לכן, אפשר לבקש מאדם אחר להיות אחראי על דברים כמו הבאת מים לשולחן לנטילת ידיים, אספקת המצרכים (יין, כרפס, מצות וכו'), מציאת מפיית למקרה ונשפך יין ועוד. זרימת הסדר ייפגע אם עורך הסדר יצטרך לקום כל רגע כדי להביא עוד משהו לשולחן.

יז. תם ולא נשלם

אין סיבה, אין צורך וגם לא מומלץ להכין יותר מידי לליל הסדר. יהיו דיונים ושיחות ספונטניות שיקחו זמן, הסדר לא תמיד יזרום כפי שדומיין בהתחלה, במיוחד אם יש ילדים קטנים שזקוקים לעזרה אישית באכילה, השכבה לישון ועוד.

על עורך הסדר להיות מודע כל הזמן לזרימה טובה של הסדר, מתי להריץ ומתי להתעכב, והעיקר שהנוכחים יסיימו עם תחושה שזה עתה הם יצאו ממצרים והם בדרכם נפשית ופיזית אל המנוחה ואל הנחלה. תמיד יש את שנה הבאה להשלים את השאר (או בחו"ל - את יו"ט שני).

מפתח :

דיין - 	הצגה -
שאלה / חידה - 	סיפור -
משחק - 	הפעלה -
דרושה הכנה מראש - 	קישוט / תפאורה -
צו'פר - 	שירה -

להייל הסדר

כפני אתרדיס

שירה בציבור: שליבי הסדר במנגינות שונות. על ההתחלה מגלים שיש מנגינות שונות לשירת שליבי הסדר, אז קדימה, לשיר!

הפעלה: דגלי הסדר. מכינים מראש כרטיסיות עם תמונה וכיתוב של שליבי הסדר, ומבקשים מאחד הילדים להיות אחראי על הנפת הדגל כשעוברים משלב אחד לשני. אין צורך להניף את הדגל לאורך כל השלב, במיוחד כשמדובר במגיד או שלחן עורך, ובמקום ההנפה, אפשר לתלות על חבל שהוכן מראש לאורך החדר.

הכנה מראש/הפעלה: בינוגו ליל הסדר. מכינים מראש מספר דפים בהם מופיעים מושגים ומילים שיעלו במהלך הערב. מבקשים ממישהו אחר - לא עורך הסדר - להיות אחראי על הדף המרכזי בו מופיעות כל המילים. ברגע שאדם ממלא את הדף (או עמודה/שורה/פינות - הכל לפי ראות עיני העורך וגילאי המשתתפים) הוא צועק מילת קוד [אפיקומן! יציאת מצרים! דיינו! וכד'] ואם הוא צודק, מקבל פרס קטן. אפשר גם לשחק בינוגו כחידון. שואלים שאלות שהתשובה נמצאת בדף הבינוגו, וכך ממלאים את הדף וזוכים בפרסים.

1. קדש

מי מקדש? עומדים או יושבים?

שאלה למחשבה: כשחל ליל הסדר בשבת או במוצאי שבת, מה אנחנו עושים שונה בליל זה?

שיעורי בית (מתקדמים): לבחור מספר פעמים במשך הסדר שמופיע אוכל או שתיה ולדבר, להציג, לשאול שאלות וכו'. לא לשכוח מאכלים יחודיים בשולחן עורך (ביצים במי מלח וכד')

2. ורחץ

שאלה למחשבה: מי נוטל ידיים? עורך הסדר או כולם?

שאלה לדין: למה נוטלים ידיים? זכר למקדש. ליל הסדר הוא ערב של תהפוכות - חמץ ומצה, מרור וסעודה, חרוסת, לחם עוני והסבה. זוכרים את הטוב ובוכים על הרע. זוכרים את המקדש ומה שהיה שם, את דיני טומאה וטהרה, אך את הכרפס מטבילים במי מלח המסמל את הבכי על חורבן הבית.

צ'ופר: מגיעים לחדר שבו מתקיים הסדר מוכנים ליציאת מצרים, בבחינת "מְתִינֶיכֶם חֲגָרִים נְעָלֵיכֶם פְּרָגְלֵיכֶם וּמַקְלָכֶם בְּיָדְכֶם". אפשר להכין מראש כובעים ובקבוקי מים קטנים ולחלק לנוכחים לפני שמתחילים את הסדר - הרי לא ייתכן שנצא למדבר בלי כובע ומים! אם מתכוונים מספיק זמן מראש, אפשר להדפיס על הכובעים משהו בסגנון "ליל הסדר עם משפחת _____ - כולנו יוצאים ביחד!"

משחק והצגה: במידה ולא כולם מכירים את כולם, כאן המקום לעשות היכרות. אפשר לשלב משחק שובר קרח פשוט כמו "אני [שם המציג] יצאתי ממצרים ולקחתי איתי _____". הבא בתור חוזר על הדברים ומוסיף משלו: "אני [שם המציג השני] יצאתי ממצרים ולקחתי איתי _____, ו[שם המציג הראשון] לקח איתו _____".

תפאורה: כפי שכתבנו בהקדמה, הרושם הראשוני עושה את שלו, ולכן יש לדאוג שהשלחן יהיה מסודר, כרטיסי שמות במקומות, פוסטרים על הקירות וכיוצא בזה.

צ'ופר: ליל הסדר יכול להיות ארוך ומייגע, ותפקיד עורך הסדר הוא ליצור את האווירה וליצוק תוכן לסדר כדי שזה לא יקרה. רעיון אחד הוא לחלק בתחילת הערב כדור לחץ לנוכחים שעליו מודפס חיוך (smiley בלע"ז) או מסר אישי שמראה שהעורך מודע לאורך הערב, ויעשה כל שביכולתו להנעים את הערב על הנוכחים, ואם מישהו נלחץ, עכשיו יש לו על מה להוציא את העצבים.

משחק ודין: סידור הקערה בסדר כרונולוגי. חלקו תמונות של כל הדברים שיש בקערה (כרפס, מרור, חזרת, זרוע, ביצה, חרוסת, מי מלח, מצות) ובקשו מהנוכחים לסדר אותם לפי סדר יציאת מצרים. על כל סידור להיות מנומק, מאחר וייתכן שתקבלו תשובות שונות.

שאלה לדיון: למה לפי מנהגים מסויימים רק עורך הסדר נוטל ידיים?

3. כרפס

אכילת מלכים, אך טובלים במי מלח. מנה ראשונה (סלט)
"הכרפס בא ממעמקי האדמה אל שולחן הסדר. יש בכך ביטוי לעוצמה
שיש בכל אחד ואחד מאתנו." (הרב שי פירון)

שיר והצגה: איך צומח עשב...

שיחה: למה לשאוף כשנתבגר יותר? (צעירים ומבוגרים).

סיפור: יידל ואיבן הקבצנים (דוגמא אחת לסיפור מובאת באתר breslev.org).

סיפור רבי נחמן מעשה: פעם אחת יצא יהודי אחד עם גוי לעשות טיול
ברחבי תבל. בדרך אזל כספם ולא היה להם מה לאכול ובדיוק הגיע
ערב פסת. אמר היהודי לגוי: אני אלמד אותך קצת ממנהגי היהודים
בפסת, ובערב נכנס לאיזה בית כנסת והיהודים, רחמנים הם והם ירחמו
עלינו ויקחו אותנו כאורחים לסדר פסת. ואכן, הוא לימד אותו איך
עושים קידוש ונוטלים ידיים וכו', רק שכח להגיד לו שלפני שמתחילים
לאכול את הסעודה אוכלים מרור...

בערב נכנסו לבית הכנסת, ואכן בעל הבית אחד לקח את היהודי לאורח
ובעל הבית אחר לקח את הגוי, בחשבו שגם הוא יהודי.

רעב ומצפה הסב הגוי לשולחן הסדר, בתחילה נתנו לו כרפס במי מלח
ושאר דברים הנהוגים בסדר, אמרו את ההגדה, נטלו ידיים לאכול מצה
והוא - שמח, כי כפי שלימדו היהודי - עתה יאכלו בשר ודגים ומיני
מטעמים.

אך פתאום - נותנים לו מרור, ונדמה לו, שזהו כל האוכל שיגישו. בכעס
גדול קם מן השולחן וברח מן הבית בצעקות וקללות על היהודים,
"אחרי כל הסדר נותנים דברים כאלו."

מר נפש ורעב שב אל בית הכנסת, ובחצות לילה מופיע היהודי, שבע
וטוב לב.

מששאל את חברו לשלמו סיפור לו הלה בכעס גדול על הרפתקאותיו.
אמר לו היהודי "גוי שוטה, אם היית מחכה עוד מעט היית אוכל כל טוב
כמוני!"

מטרת הסיפור היא לשעשע, להרגיע ולנמק כבר בתחילת הסדר מדוע
ייקח זמן יותר ארוך מהרגיל להגיע לסעודת החג לאחר אמירת קידוש.

4. יחץ

עבד - שומר גם לארוחה הבאה.

חידון: מספרים בהגדה (דף נפרד)

רעיונות לאפיקומן:

1. עורך הסדר מחביא את האפיקומן, ועל הילדים למצוא. מי שמוצא,
מקבל פרס.

2. הילדים צריכים לנסות לחטוף ולהחביא, והמבוגרים צריכים לחפש. אם
מוצאים את הכל, טוב. ואם לא, הילדים מחזירים אותו עבור פרס.

3. האפיקומן עצמו נשאר במקומו. מחביאים מספר תמונות של מצות
כשכל תמונה ממוספרת. כל מספר מזכה את המוצא בפרס קטן
(משחק רביעיות, ערכה לספירת העומר, נשיקה מההורים, שעת סיפור
עם הדודה האהובה וכו').

4. האפיקומן עצמו נשאר במקומו. גוזרים תמונה של מצה למספר
חלקים, ועל הילדים למצוא את החלקים ולחבר שוב את הפזל. עבודה
משותפת מזכה את כל המשתתפים בפרס.

5. אפיקומן קבוצתי - מכינים מעטפות ממוספרות, הרמז הראשון מוביל
למעטפה הראשונה, כשמוצאים אותה מקבלים משימה, פתרון המשימה
מוביל לרמז השני וכך הלאה עד לאפיקומן. (דוגמאות למשימות - כמה
סוכריות יש בצנצנת, חישוב מתמטי של כל הגילאים בחדר, איזו את
חוזרת הכי הרבה פעמים בשמות שלנו, מה המשמעות של שם המשפחה
שלנו וכו').

5. מגיד

א. הא לחמא עניא

שאלה למחשבה: למה בארמית? השפה המדוברת. מאן שראו
להתאים את ליל הסדר לנוכחים שבכל שנה ושנה.

הפעלה: "בבהילו יצאנו ממצרים". טיול עם כל הילדים מסביב לשולחן
זכר ליציאת מצרים, ואף יציאה מהבית עם שלט ("כל דכפין ייתי ויכול, כל
דצריך ייתי ויפסח) לצורך חיפוש אורחים. אפשר גם להסתפק בפתחת
הדלת והזמנת האורחים מבפנים. אפשר גם להתחיל את הערב כך, עוד
לפני קידוש ואפילו לפני שירת שלבי הסדר - קודם כל דואגים שיש מקום
גם לאחרים (המהדרים והנועזים יכולים ללכת עם שלט כזה עוד מבית
הכנסת לאחר תפילת ערבית).

דיון: "השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין" - מה ה'מְצָרִים' שלך? - כל אחד יאמר דבר אחד אליו הוא קצת משועבד והיה רוצה להשתחרר ממנו בשנה הקרובה (למשל: פייסבוק, הסלולארי, העבודה, כסיסת ציפורניים, תשומת לב יתירה למה שהסביבה חושבת עלי וכדו').

דיון: מהו עוני ומהו עושר?

ב. מה נשתנה

הקטנים שואלים. עומדים על הכיסא (לא בכל מקום מקובלת הנהגות כזאת בשאר השנה, והרי עוד שינוי). עוזרים בשירה כפי ראות עיני המשתתפים.

דיון: "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" - במה אתם מרגישים שונים הלילה מאיך שהייתם בערב הזה לפני שנה? האם אתם אוהבים שינויים או מעדיפים דווקא את המוכר והישן? למה קשה להשתנות? מה יכול לעזור לנו לעשות את זה? כל אחד יאמר מה הוא מאחל לעצמו לשנה הבאה, ומה לכל המשפחה.

ג. עבדים היינו (ואפילו כולנו חכמים)

משחק: "פרעה אמר" בסגנון "המלך אמר".

דיון: איך צריך להיראות היחס שלנו לעובדים זרים?

דיון: מה זה להיות עבד?

דיון: מדוע עבד ירצה להישאר עבד? (שמות פרק יד, יב: הַדָּל מִמֶּנּוּ וְנִעְבְּדָה אֶת מִצְרָיִם וְעוֹד)

הפעלה: התשובה תבוא גם מההורים וההגדה, אך כדאי לשאול את הילדים אם הם יודעים למה נשתנה הלילה הזה. דהיינו, שיספרו מה הם למדו בגן או בבי"ס.

שאלה למחשבה: למה כתוב לְסַפֵּר? מה המשמעות/החשיבות/היתרון בסיפור?

הצגה: סיפור השעבוד וציאת מצרים בדרכים שונות - רציני, הומוריסטי, בשירה/חרוזים, עם בובות ועוד ועוד.

ד. חמשה רבנים מסובים

משחק/הצגה: בין אם נקבל את ההסתכלות ההיסטורית שדיברו על הנוגשים הרומאיים ובין אם ניצמד לפשט שדיברו רק על יציאת מצרים, אנחנו יכולים לנסות ולשחזר את השיחה. בחרו חמישה אנשים מסביב לשולחן, ושכל אחד ישחק את תפקיד אחד מהרבנים. אם נרצה להוסיף אתגר הומוריסטי, אפשר לבקש מהמשתתפים לדבר בסדר אחד אחרי השני, כשכל אחד מתחיל את דבריו באות הבאה של האלף-בית.

ה. הרי אני כבן שבעים שנה

דיון: את מי ראוי לכבד? לפי גיל, ידע, הישגים?

משחק/הצגה: לשחק את הדיון המשנאי (הרי אני כבן שבעים שנה) כשהילד הצעיר ביותר שיכול לקחת חלק מתעטף בחלוק וזקן לבן מצמר גפן, והאחרים משחקים את התפקידים האחרים (בן זומא, חכמים, קריינים).

ו. ברוך המקום / כנגד ארבעה בנים

דיון: ארבעת הבנים נוכחים. הבן החמישי כלל לא הגיע. מי חסר בסדר שהיינו רוצים שיהיה? חיילים שבויים, בני משפחה, דמות היסטורית ועוד.

משחק/הצגה: הופכים את הדמויות. האבא משחק את הילד, והילד את האבא.

דיון/הכנה מראש: מבקשים מאורח שיכין תמונות/צילומים/דברים על ארבעת הדמויות כפי שהוא מבין אותם, ויסיביר בסדר לכל הנוכחים את הבחירה. ניתן גם להרחיב את הדיון ולבקש מאורח שידבר על ארבעת הדמויות שעיצבו אותו. אפשר לצמצם רק לדמויות מהמשפחה, או לפרוש את היריעה לכל דמות היסטורית (אולי רק יהודית).

דיון/הפעלה: מחלקים תמונה שונה של ארבעת הבנים/בנות, וכל משתתף צריך להראות לאחרים ולהסביר את התמונה, האם היא מוצאת חן בעיניו ולמה.

ז. יכול מראש חודש... והגדת לבנך

משחק: קודם החג הילדים אוספים צעצועים קטנים, ועכשיו מחלקים צעצוע לכל משתתף. המשתתפים צריכים להסביר איך ולמה הצעצוע קשור לליל הסדר/פסח/יציאת מצרים וכד'. אפשרות אחרת היא להניח את החפצים ע"י הצלוחית של כל משתתף כבר בתחילת הערב, ובמשך הסדר לבקש מאנשים לקשר בין החפץ לפסח.

ח. מתחיל בגנות (מתחילה עובדי עבודה זרה)

דיון: מהי עבודה זרה כיום? למה אנחנו משועבדים היום?

דיון: "ברוך שומר הבטחתו לישראל" - אלו הבטחות צריך לקיים?

משחק ודיון: מכתב מאלהו. אליהו הוא המבשר על ביאת המשיח, ומתאים שברגע שמתחילים לדבר על הגלות, נדאג לדבר גם על הגאולה. מדביקים מכתב מתחת לכיסאות של המסובים או מתחת למפת השולחן במקומות הישיבה קודם תחילת החג, ובשלב הזה מבקשים מהם להוציא את המכתב שהם קיבלו מאלהו. במכתב כתוב שאלהו מאוד עסוק השנה, והם צריכים להסביר לו למה כדאי מאוד שהוא בכל זאת יבקר אצלם.

ט. והיא שעמדה

משחק/הפעלה: כדי להפנים את המסר של "והיא שעמדה", מחלקים את הנוכחים לשתי קבוצות ומחלקים לכל קבוצה מעטפה ובה כרטיסיות. על חלק מהכרטיסיות רשום תאריך, ועל חלק שם של מאורע. לדוגמא, על כרטיס אחד כתוב גירוש ספרד, ועל כרטיס אחר 1492. הקבוצה שמצליחה לסדר בסדר הכרונולוגי הנכון את המאורעות יחד עם התאריך המתאים, זוכה בפרס קטן. רק לאחר שהבינו שבאמת לאורך ההיסטוריה הוצאו נגדנו גזרות שמד ובכל זאת אנחנו עדיין כאן, אפשר להרים כוסית ולהודות על כל הניסים שקרו לנו במשך הדורות.

שירה: בדומה למשחק, אפשר לשיר "מעוז צור" שגם מספר קטעים מההיסטוריה של עם ישראל.

י. צא ולמד (ארבעה פסוקים ודרשות)

הפעלה לילדים: בשלב זה בקריאת ההגדה מביאים מדרשים שמסבירים כל מילה או צמד מילים בפסוקים של מקרא ביכורים. זאת הזדמנות טובה לבקש מהילדים לקום מהשולחן, להתרענן, לחפש את האפיקומן, להכין הצגה וכיוצא בזה.

דיון: את הפסוקים מביאים מ"מקרא ביכורים". מה הקשר בין ביכורים ליציאת מצרים? כיצד אנו רואים את המדינה - מחוברת או מנותקת מההיסטוריה של עם ישראל לאורך הדורות? איך אפשר, אם רוצים, לחזק את הקשר הזה?

קישוט: פוסטרים שמראים כיצד למדו משהו מכל מילה ומילה.

דיון בעקבות הקישוט: חשיבות המילים שאנו אומרים/כותבים, והבנה שגם על מילה אחת אפשר להתמקד ולדרוש.

יא. דם ואש ותמרות עשן

דיון: "כנפול אויבך אל תשמח" לעומת "באבוד רשעים רינה". מתי ואיך יש לשמוח כשאויב נופל, החל מבן לאדן וכלה בתלמיד שתמיד מציק בהפסקה ועכשיו נתפס ע"י המנהל.

יב. עשר המכות

קישוט: שקית עשר המכות להמחשה. כל פעם שמזכירים מכה, זורקים על השולחן או על האורחים דבר שמזכיר את המכה. אפשר לקנות צעצועים קטנים מחנויות. למכת חושך אפשר לחלק כיסוי לעיניים או משקפי שמש.

דיון: מה יהיו עשר המכות המודרניות? אין קליטה ל-wifi? אין מטען לנייד? אפשר להביא דוגאות קלות ואפשר כבדות יותר כמו למשל נגיף, מלחמה וכדו'..

יג. כמה מכות?

קישוט: במיוחד למתמטיקאים, להכין טבלה שמראה באופן ברור איך כל אחד מהתנאים לומד על כמות המכות במצרים ועל הים.

משחק: מבקשים מהילדים הקטנים שבכל פעם שהם שומעים מספר הם צריכים למחוא כפיים.

דיון: האם ריבוי המכות הוא דבר טוב? האם ראוי לשמוח על כך?

י. דינו

הכנה מראש: כמה ימים קודם הסדר מבקשים מהאורחים או חבר משפחה להכין רשימה בסגנון של דינו שמספר בשלבים את הסיפור האישי של אדם או של כל המשפחה או ברמה הלאומית המודרנית. את הרשימה ניתן לחלק מודפס, לקרוא ואפילו לשיר מייד לאחר שירת דינו, או כחלק מהסעודה בהמשך.

טו. פסח, מצה ומרור

דיון: מדוע מי שלא אמר את שלשת הדברים הללו - "פסח, מצה ומרור" - לא יצא ידי חובה? "פסח, מצה ומרור" מהווים את תמצית הסדר כולו. האם נכון לדבר ב"קודים"? מה התועלת הצומחת מכך? מהו הנזק?

משחק: להמציא קוד או לחלק חידה כשהתשובה מוצפנת, ועל המשתתפים לגלות את התשובה. פרסים לפותרים נכונה.

טז. בכל דור ודור - הלל מצרים

סיפור אישי: סיפור עלייה לארץ, סיפור הצלה אישי

דמיון מודרך: מנסים להחזיר את המסובים למצרים עם שאלות מנחות כגון "מה את רואה? מה אתה שומע? מה אתה מריח?" ניתן להיעזר בתמונות מהגדות של השיעבוד.

6. רחצה

כולם נוטלים. בשולחן או במטבח?

7. מוציא / מצה

בציעת ה"פת" וסוף סוף אוכלים. בהסבה.

8. מרור

ממשיכים באכילה. הפעם בלי הסבה. שוב מצביע על התהפכות בסדר.

9. כורך

זכר למקדש.

שאלה/חידה למחשבה תוך כדי אכילה: מתי עוד אנו זוכרים את בית המקדש? שבירת הכוס בחתונה, תשעה באב, השתחויה בימים נוראים, השארת אמה על אמה בבניית בית חדש. על כל תשובה נכונה, פרס.

10. שלחן עורך

אין צורך להרבות במילים. כאן המקום להמשיך דיונים שעלו ושלא הוקדש להם זמן ב"מגיד".

11. צפון

אכילת האפיקומן. אין צורך באפיקומן המקורי.

12. ברך

א. ברכת המזון

נהוג שבעל הבית מזמן.

כדי לעורר את הנרדמים, כאן המקום לשיר כולם ביחד, ולהוסיף תנועות ידיים, במיוחד בסוף.

ב. כוס אליהו

הפעלה: מובא בשם ר' נפתלי צבי הורוביץ מרופשיץ: בעת מילוי הכוס של אליהו, ממלאים רק חצי מהכוס, ואז כל אחד מהמסובים מוסיף מהכוס שלו - עוד דרך לערב את כל הנוכחים בפעילות ליל הסדר, וכאן, כולם שותפים לכמיהה לגאולה השלמה.

הפעלה: לבקש מהילדים לפתוח את הדלת. מנהג אבהי מובהק שאינו משלה אף אחד - נגיעה קלה בשלחן כדי שיישפך קצת מהיין.

דיון, במיוחד עם ילדים בוגרים שמתחילים לנהוג: אליהו מבקר בכל בית שיש בו סדר בעולם. הוא שותה ו"נוסע". למה לבן אדם רגיל חשוב לשמור על כללי הנסיעה הבטוחה? כיצד תבטיחו שתשמרו על הכללים ובכך על החיים?

אסדקיס

(חלקם הוזכרו לעיל)

הנה כמה רעיונות למשחקים במיוחד לילדים שאפשר לשחק סביב שולחן החג:

1) ספרו חלק מסיפור ההגדה עם שגיאות (למלך מצרים קראו אנטיוכוס) ותנו לילדים הקטנים לתקן אתכם

2) כששרים חד גדיא בקשו מהנוכחים להוסיף אפקטים קוליים מתאימים לחיות (ילדים מתים על זה, וגם הגדולים נכנסים חזק לעניין...).

3) הכינו כתר עם מקום להכנסת כרטיס, וכרטיסיות עם דמויות מסיפור יציאת מצרים (משה, אהרן, מרים, פרעה, נחשון בן עמינדב וכו') או אביזרים (קערה, כוס וכו') ומאכלים שונים (זרוע, ביצה, כרפס וכו') הנמצאים בסדר. במשך הערב מבקשים מאנשים שונים ללבוש את הכתר, מניחים בתוכו את הכרטיס כך שלובש הכתר אינו רואה, ושאר המסובים צריכים להסביר מה נמצא על הכרטיס מבלי להיות גלויים כל כך. רעיונות נוספים עם אותם הכרטיסים הם משחקים: "מי אני או מה אני" (מספר 7) וגם פנטומימה (מספר 10).

4) השתמשו בטלפון צעצוע או אפילו בבננה להעמיד פנים שהטלפון מצלצל ופרעה על הקו. נהלו את השיחה או תנו לאחד המשתתפים לעשות את זה.

5) על הילדים הגדולים להכין מראש תשדירי חדשות על ההתרחשויות האחרונות במצרים. התשדיר יכלול דיווחים ופרשנויות וגם ראיונות עם חלק מהמשתתפים בתור פרעה, משה, הדוב ממכת הערוב וכדו'. המרואיינים יכולים לאלתר את הרעיונות בעצמם, או לחלק למשתתפים כרטיסיות שהוכנו מראש (לדוגמא: "אתה פרעה. כרגע התעוררת באמצע הלילה על ידי יועציך שדיווחו לך על כך שאין מים לשתות בכל מצרים, רק דם. כתב הרדיו רוצה לשמוע מה יש לך לומר לאומה המצרית ומה אתה מתכוון לעשות?").

6) שקית הסיפורים - אספו אביזרים מהבית (מפתח, בובה של חייל, שעון

ג. שפך חמתך

דין: האם באמת אנו מתכוונים לכך? מה גישתנו צריכה להיות כלפי אומות העולם? או"ם שמום או ישראל? איראן?

13. הלל

לשיר כמה שיותר.

שיר במקהלה: בקטעי ההלל של "הודו לה' כי טוב", אחד המשתתפים יאמר/ישיר את החלק הראשון של השורה, והמשתתפים האחרים יענו "כי לעולם חסדו".

14. נרצה

א. לשנה הבאה בירושלים

הפעלה: לאלה שעדיין ערים, כאו מקום טוב לקום ולרקוד!

ב. אחד מי יודע

הפעלה: האם תוכלו לשיר את כל התשובה לכל השאלות בנשימה אחת? מה עם לשיר בשפות שונות, בית אחד בעברית, אחד באנגלית, אחד ביידיש וכו'?

גם כאן ניתן לשיר כמקהלה, כשאדם אחד או קבוצה אחת שואלת את השאלה (אחד מי יודע?), קבוצה שנייה נותנת את התשובה (אחד אני יודע!) וכולם שרים יחד את הסוף (אחד הוא וכו').

הכנה מראש/הפעלה: להכין שלטים עם המספרים ולחלק בין המשתתפים. כל פעם שמזכירים את המספר, מרימים גבוה את השלט. אפשרות נוספת היא רק להראות את המספר בעזרת האצבעות. דבר זה כרוך בשיתוף פעולה בין המשתתפים במספרים הגבוהים, ושני אנשים צריכים לשתף פעולה כדי להרים את מספר האצבעות הנכון.

ג. חד גדיא

הפעלה: מסיימים בכיף, כאשר כל משתתף לוקח על עצמו דמות מהשיר, וכל פעם שמזכירים את הדמות, עושים את קולות הדמות. ישנם גם מסכות שאפשר לקנות או להכין, וכל משתתף גם לובש את המסכה. מומלץ לנדב אדם אחד להיות אחראי על השירה, פן יתפקעו כולם מצחוק כבר עם הגדי, ולא תגיעו לסוף.

חִיזוֹת

וכדו') לתוך שקית אטומה. כל אחד בתורו עוצם עיניים ושולף מהשקית חפץ. עליו לספר את הסיפור שלו בהקשר ליציאת מצרים. זה דורש מעט יצירתיות אבל עשוי להצליח מאוד.

7) מי או מה אני - כתבו על כרטיסים שמות אנשים או מושגים מסיפור החג. מכסים את עיניים של אחד המשתתפים במטפחת, מראים לכולם את הכרטיס, ויש לו חמש שאלות בלבד כדי לזהות מה רשום עליו. ניתן לענות על שאלותיו בכן/לא בלבד. מושגים לדוגמא: פרעה, אליהו הנביא, הבן החכם, מרור, חרוסת, חמץ, צפרדע וכדו'.

8) משחק התאמה - הכינו זוגות תואמים של ביטויים הקשורים בפסח. למשל, "הלל" על כרטיס אחד ו"כורך" על השני. "עשר" על אחד ו"מכות" על השני. המשיכו - ארבע/קושיות; מצה/שמורה; כוס/אליהו - עד שיהיו לכם מספיק כרטיסים כדי לשים מתחת לצלחת של כל אחד מהסועדים. בשלב כלשהו, הורו לכל האורחים להרים את הצלחות, לקרוא את הכרטיס ולנסות למצוא את בן הזוג שלהם.

9) תן רמז - המשחק הזה מיועד לילדים מעט בוגרים יותר, או לכאלה ששולטים היטב בהגדה. מדובר בחידון פנטומימה. צריך להכין מראש מספר פסוקים מן ההגדה, ולכתוב כל אחד מהם על דף. כל משתתף בוחר באופן אקראי בכרטיס ומציג את הפסוק שקיבל בתנועות. שאר המשתתפים צריכים לנסות לנחש למה הוא מתכוון. המציג אינו רשאי לדבר, אבל הוא יכול לסמן את מספר המלים בפסוק שאותו הוא מציג בעזרת אצבעותיו. הוא גם יכול לרמוז על מלים שמתחרזות זו עם זו בכך שהוא מצביע תחילה על האוזן שלו. אפשר להתאים את המשחק גם לצעירים יותר בחיקוי של עשרת המכות, או של מלים פשוטות שקשורות בסיפור ההגדה.

10) פנטומימה - אחד מבני המשפחה מציג בפנטומימה מושג מההגדה, ושאר בני המשפחה צריכים לזהות מהו המושג. דוגמאות: ארבע כוסות, ארבעה בנים, עשרת המכות, קריעת ים סוף, הלילה הזה כולנו מסובים, בן חורין, עבודת כרך, מרור, חיות ודמויות מ"חד גדיא" ומ"אחד מי יודע".

מספרים בהגדה - שואלים את המשתתפים היכן מופיע מספר זה בהגדה?

3 - כל שלא אמר שלושה דברים אלו... פסח, מצה ומרור, אבות.

4 - כוסות, בנים, אימהות. לדעת רבי אליעזר לקו על הים ארבע מכות.

10 - עשר המכות, עשרת הדברות.

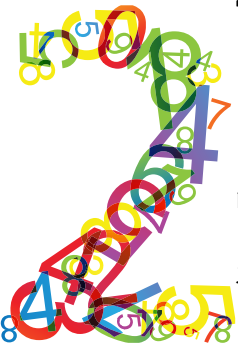
11 - כוכבים.

40 - במצרים לקו בארבעים מכות.

70 - ר' אלעזר בן עזריה: "כבן שבעים שנה", "בשבעים נפש ירדו אבותינו..."

מה המספר הגדול ביותר המופיע בהגדה? 250 (מכות)

שלקו המצרים לפי דעת רבי עקיבא.

בעלי חיים בהגדה - מי מוצא הכי הרבה?

מקנה, סוסים, חמורים, גמלים, בבקר ובצאן, צפרדע, כינים, ערוב, ארבה, (הרים תרקדו כ) אילים, כפירים (רשו ורעבו), (סבוני) כדבורים, אריות.

מצא את המילה המשותפת!

1. חושך, מכות, ארץ (מצרים)
2. כוסות, אמהות, קושיות (ארבע)
3. אדום, מתוק, ישן (יין)
4. שאלת, וישר, ולא נשלם (תם)
5. זרה, שבלב, קשה (עבודה)
6. עולם, מילה, מועצות (ברית)

א ב ג ד

חידון א' ב' - התשובות בסוגריים

- א - טועם בכל בית מהיין. (אליהו)
- ב - אחת המכות. (בכורות)
- ג - עולה שני זוזים (גדיא)
- ד - אחת המכות. (דם)
- ה - קוראים אותה בלילה. (הגדה)
- ו - אחד מסימני הסדר. (ורחץ)
- ז - גם בקערה וגם ביד. (זרוע)
- ח - לא יום רגיל. (חג)
- ט - אחד מהחכמים שסעדו בבני ברק. (טרפון)
- י - נקרע לכבוד בני ישראל. (ים סוף)
- כ - ריק, ליד השולחן. (כסא של אליהו)
- ל - מאחלים אחד לשני לפני שתיית יין. (לחיים)
- מ - ירק מר. (מרור)
- נ - החודש בו אנו נמצאים (ניסן)
- ס - כינוי לכל הערב הזה. (סדר)
- ע - אחת המכות. (ערוב)
- פ - מלך מצרים. (פרעה)
- צ - מוסתה. לקראת הסוף. (צפון)
- ק - כסף שאוספים לצורך עניים. (קמחא דכפסחא)
- ר - זה שצריך לתת לו בשיניים. (רשע)
- ש - אחת המכות. (שחין)
- ת - זמן ההריון. (תשעה חודשים)

מי או מה אני?

כתבו מראש, על כרטיסים נפרדים ובאותיות גדולות, שמות של אנשים או אובייקטים הקשורים לליל הסדר. למשל: פרעה, אליהו הנביא, הבן החכם, מרור, חרוסת, מצה, חמץ, צפרדע, ערוב וכיו"ב. בחרו במתנדב. שמים את הכרטיס מעל ראשו בעזרת מטפחת או כתר מבריסטול ואטב וכדומה... כך שכולם יוכלו לראות מה כתוב בו, חוץ מהמתנדב. עכשיו הוא צריך לשאול שאלות, שהתשובות עליהן הן כן/לא, עד שהוא מצליח לגלות מי הדמות המבוקשת.